

Velkaperää ennen ja nyt

Opaskurssi 2005

Satu Halonen

Velkaperää ennen ja nyt

Arkkitehti Birger Brunilan piirtämän ja vuonna 1930 vahvistetun asemakaavan mukaan kaupungin osiin XII – XIV kaavoitettiin uusia omakotitontteja. Samalla muutettiin myös kaupunginosien katujen nimiä, Sataman puistikkokadusta tuli Merikatu ja Varvinkadusta Mäkitatu, Saloisten katu ja Uusi katu poistettiin kaavasta kokonaan ja uusia katuja olivat Niemelän-, Lankilan- ja Eteläkatu. Kaupunginosat tunnetaan nykyään Velkaperänä, jota rajaavat Ruonankatu, Merikatu, Kauppakoulunkatu ja Eteläkatu. Ensimmäiset talot alueelle rakennettiin 1930-luvun lopulla valtion tukeman asuntolainan turvin.

Sotien jälkeen, vuonna 1945, Velkaperälle arvottiin rintamamiestontteja, joille rakentajat saivat halpakorkoista asuntolainaa. Yhden version mukaan kaupunginosa sai tästä syystä nimen Velkaperä.

Velkaperän alueelle oli jo 1800-luvun lopussa rakennettu kunnalliskoti ja 1852 kruunun makasiini. Kunnalliskodin alue oli Merikadun ja nykyisen Ruonankadun kulmauksessa olevassa korttelissa. Ruonankatu on rakennettu vasta 1960 – 70 – lukujen vaihteessa, sen jälkeen kun Kunnalliskodin toiminta lakkasi ja Mäkitadan päähän rakennettiin Sipolan talo.

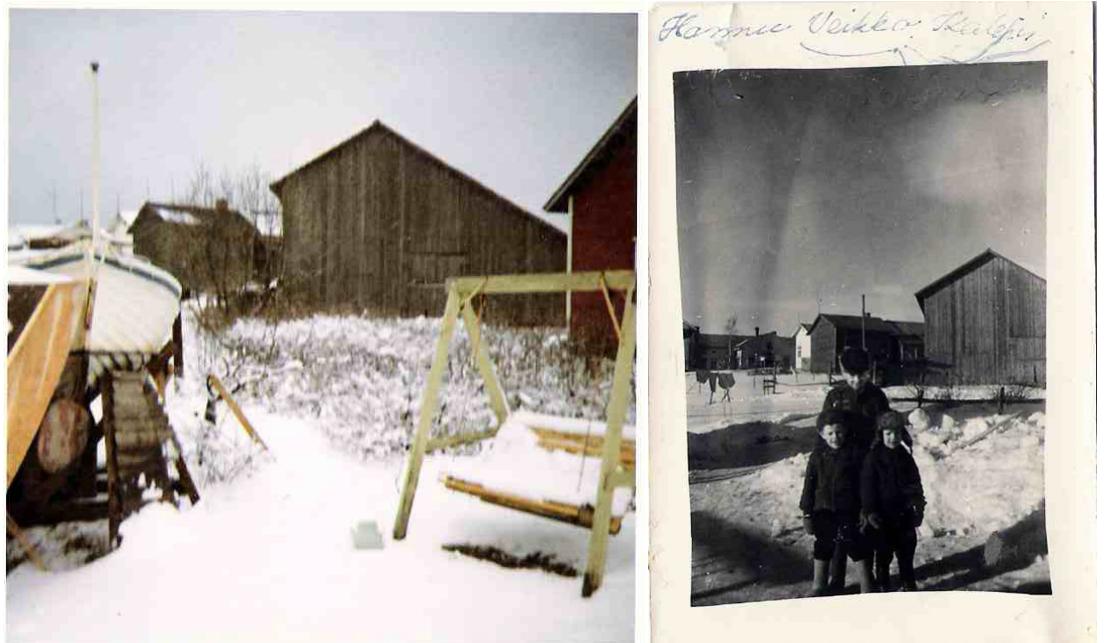
Kunnalliskodin vanha pakaritupa ja pääräkennus ovat vielä pystyssä, mutta toiminta kunnalliskotina on loppunut vuonna 1970 ja nykyään tilalla toimii uudessa rakennuksessa vanhainkoti Maininki.

Tämä työni perustuu vanhoihin ja uudempia valokuviin Velkaperästä, joita olen saanut isoäidiltäni ja äidiltäni. Äitini lapsuuden koti on Velkaperällä, Niemelänkadun ja Ruonankadun risteyskessä ja juuri 91 vuotta täyttänyt isoäitini asuu siellä edelleen. Kunnalliskodin maat rajasivat tonttia kahdesta suunnasta ja kunnalliskodin hevoslaidun oli heti portin takana. Isovanhempani muuttivat Velkaperälle vuonna 1951, kun piharakennus oli valmistunut. Pääräkennukseen he ovat muuttaneet vasta vuonna 1960, kun talon alakerta valmistui. Talon yläkerta on valmistunut aiemmin ja siellä on ollut vuokralaisina kauppakoululaisia. Isoisäni matkatöiden vuoksi pääräkennuksen valmistuminen vei aikaa melkein kymmenen vuotta.

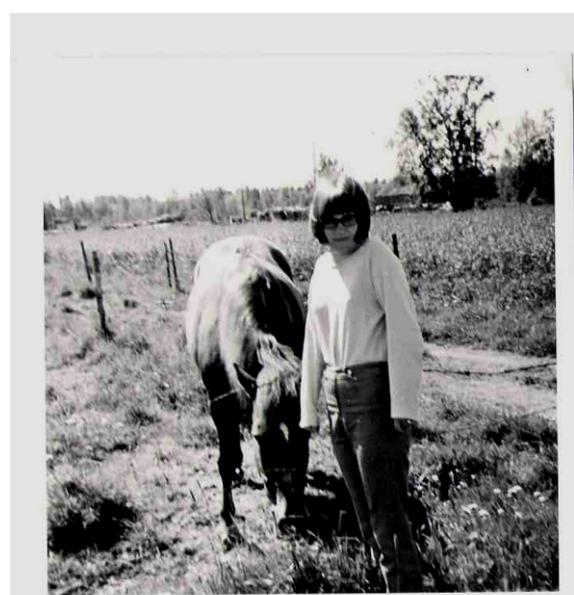
Kunnalliskodin lehmät laitumella 1950-luvun lopulla. Vasemmalla näkyy kunnalliskodin elosuoja ja takana häämöttää Tornitalo. Isovanhempieni talo jää puiden taakse.

Näkymä isovanhempien pihalta kunnalliskodin elosuojalle kahdelta eri vuosikymmeneltä. Oikealla kuva 1950-luvun puolivälistä ja vasemmalla sama elosuoja kymmenkunta vuotta myöhemmin. Nykyään tässä näkymässä on näkyvissä 1970-luvulla rakennettu Sipolan tummatiilinen omakotitalo.

Isovanhempani eivät koskaan olleet kunnalliskodissa töissä, mutta äitini kertoi Velkaperän lasten olleen kunnalliskodilla kesäisin töissä pienemmät 'pottua panemassa' ja isommat heinän teossa. Kunnalliskodin elosuojan takana, suunnilleen Mäkkikadun ja Pikiruukinkadun kulmauksessa lapsilla oli leikkikenttä, jossa pelattiin erilaisia pelejä.

Vielä viisikymmentä- ja kuusikymmentäluvullakin, jokaisen velkaperäläisen talon pihalla oli oma peruna- ja kasvimaa sekä marjapensaita. Useissa taloissa oli omia lehmiä ja kanoja ja joissain jopa hevonen. Kunnalliskodin hevoslaidun alkoi aivan isovanhempien portinpielestä, kun Ruonankatua ei vielä ollut. Kadun paikalla oli kuitenkin jonkinmoinen kuja, jota pitkin kuljettiin Kunnalliskodin hevoset ja lehmät laitumilleen Kummatiin. Kuvissa tätini ja kunnalliskodin Virma-hevonen kesällä 1967.

Enollani oli kamera jo poikasena ja hän oli kova harrastamaan valokuvausta. Tämä kuva on isoäitini mukaan otettu 1950-luvun lopulla tai 1960 luvun alussa Rautaruukille ja Lapaluodon satamaan menevien ratojen välissä olevasta puusta. Kuvassa vasemmalla näkyvät Kunnalliskodin rakennukset ja oikealla olevan Lankilankadun päästäkin puuttuu vielä taloja. Etualalla näkyy Lapaluodon satamaan menevä rautatie.

Alla olevissa kuvissa Velkaperää Tornitalosta kuvattuna, ylempi kuva on otettu vappuna 1968 ja alempi kuva on otettu joskus 1970-luvulla ja siinä etualalla näkyy Porvari- ja Kauppankoulun rakennustyömaa. Rautaruukki siintää molemmissa kuvissa taustalla ja Kummatin rivitaloalue takavasemmalla näyttää vielä täysin rakentamattomalta.

Kummatkin kerrostalosta 1970-luvulla otetussa kuvassa näkyy vielä erilaista Velkaperää kuin tänä päivänä. Raahe Oy:n alueella on vielä kaupungin omistama vuokratalo, joka on nytemmin purettu samoin kuin Kunnalliskodin 'hourujen' puoli, joka on kuvassa takana oikealla. Ruonankadun vasen puoli on vielä vanhaa peltoa, nykyään siinä on leikkipuisto pikku mäkinneen. Ratakadun jatketta Rautaruukille ei vielä ole rakennettu eikä myöskään pyörätietä ja alikulkutunnelia Kummattiin. Kuvassa on vielä rata, joka menee Raahe Oy:lle, sekä on joitain vuosia sitten purettu. Muistan itsekin, kun Velkaperän sorapintaiset kadut asfaltoitiin, joskus 1970-luvun loppupuolella.

Velkaperän katujen nimistä äitini kerto seuraavaa: Ruonankatu on luonnollisesti saanut nimensä siitä, kun sitä pitkin kuljettiin Ruona Oy:lle, kuten myös Kauppakoulunkatu koulusta. Pikiruukinkatu on saanut nimensä rannassa sijainneesta pikiruukista, Keskkatu puolestaan on keskimmäinen poikkikatu. Mäkitulla on pieninen mäki kunnalliskodin kohdalla, josta kadun nimi juontaa juurensa. Niemelänkadun nimi tulee Niemelänjärvestä, joka on sijainnut jossain nykyisen kaupungin varikon ja Rautaruukintien tienoilla.

Velkaperä on nykyään hyvin suosittua asuinalueita, eikä vähiten hyvän merellisen ja lähellä keskustaa olevan sijaintinsa ja kauniin vehreän miljöönsä vuoksi. Suurin osa Velkaperän taloista on kuitenkin samojen perheiden omistuksessa, joka talon on rakentanutkin. Äitini laski noin puolenkymmentä taloa, joissa vielä asuu talon alkuperäinen omistaja ja suuren määrän taloja joissa omistus on siirtynyt perintönä seuraavalle polvelle. Paljon on myös taloja, jotka ovat peruskorjauksen myötä muuttaneet ulkonäköään ja onpa sinne rakennettu ihan uusiakin taloja, jopa tällä vuosituhannella.

Velkaperää ennen ja nyt

Valokuvat: Aino Pajalalta ja Helena Haloselta
Lähteet: Raahen tienoon historia III, Aino Pajalan ja Helena Halosen haastattelut